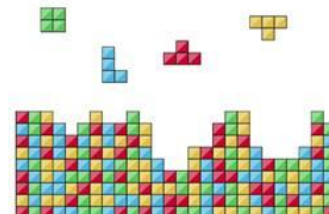

Overzicht postersessies: Het curriculum in hoger onderwijs uitgedaagd – studievoormiddag 18 april 2018

1 Artesis Plantijn Hogeschool: Lesgevers ondersteunen in het ontwikkelen van een brede focus in lesgeven via het KAMELEON-model

Medewerkers van de Artesis Plantijn Hogeschool ontwikkelden het KAMELEON-ondersteuningsmodel als een antwoord op uitdagingen waarmee lesgevers in het huidige hoger onderwijs worden geconfronteerd, zoals toenemende diversiteit, grote groepen studenten en een hoge werkdruk. Het model heeft tot doel om bij lesgevers de focus in het lesgeven te verbreden, waardoor ze zich niet alleen richten op het bijbrengen van vakinhoud, maar ook aandacht besteden aan bijvoorbeeld taalvaardigheid, motivatie en/of toegankelijkheid.

Het KAMELEON-model integreert inzichten uit vier wetenschappelijke kaders: taalgericht vakonderwijs, UDL, Visible Learning en zelfdeterminatietheorie. Het model brengt gemeenschappelijke suggesties uit deze modellen samen in vier pijlers en twaalf onderliggende didactische suggesties. Lesgevers kunnen via deze pijlers en suggesties aan een brede focus in lesgeven werken zonder dat ze zich hoeven te verdiepen in achterliggende theoretische modellen.

Medewerkers van de algemene diensten gebruiken het model om vanuit één kader te communiceren over curriculumdesign, innovatie en het ondersteunen van lesgevers. Op dit ogenblik wordt het model op drie manieren ingezet: (1) Het model vormt het kader voor het uitwerken van ondersteuningsfiches, workshops en professionaliseringsactiviteiten. (2) Het model wordt als raamwerk gehanteerd bij het beantwoorden van ondersteuningsvragen vanuit lesgevers, opleidingen en departementen. (3) Het model fungeert als kader bij het opzetten van onderzoeks- en ontwikkelprojecten rond onderwijsinnovatie.

Het KAMELEON-model is nog in volle ontwikkeling. Op basis van feedback van gebruikers en inzichten uit activiteiten en projecten wordt het steeds bijgesteld. In die zin kan worden gesteld dat de aanzet voor Kameleon zich situeert bij de algemene diensten, maar dat verdere ontwikkeling gebeurt in samenwerking met lesgevers, opleidingen en departementen.

2 Arteveldehogeschool: Valoriseren van leerkansen in de stad - Cities for learning - Gentlestudent

Om studenten voor te bereiden op leven, leren en werken in de 21st eeuw heeft de Arteveldehogeschool vijf generieke leerresultaten en bijbehorende leerdoelen omschreven voor graduaat- en bachelorstudenten: duurzaamheid, ondernemingszin, onderzoekende houding, digitale geletterdheid en wereldburgerschap. Deze leerresultaten worden geïntegreerd in alle

curricula en komen in diverse opleidingsonderdelen terug. Studenten bereiken ze via een toenemende mate van zelfsturing.

De stad waarin ze leven en studeren kan daarbij een mooie aanvullende rol vervullen. Niet alleen biedt ze formele leerkansen via projecten, stage en community service learning initiatieven, ook informeel valt er ontzettend veel te leren. Zo kunnen studenten bijvoorbeeld op eigen initiatief in een wereldwinkel meehelpen (duurzaamheid), ICT les geven in de bib (digitale geletterdheid), taallessen geven aan anderstalige nieuwkomers (wereldburgerschap), kindersportkampen opzetten (ondernemingszin) etc.

In de ontwerpstudie 'Cities For Learning - Gentlestudent' onderzoeken we hoe beacon-technologie de talenten, ideeën en kennis van studenten kan verbinden met noden uit de buurt. Verder gaan we na op welke wijze studenten gestimuleerd kunnen worden om meer zelfsturend en buiten het formele curriculum aan de slag te gaan vertrekkend vanuit hun leervragen. Tot slot zoeken we uit hoe ervaringen uit het informele curriculum via het gebruik van open badges in een digitaal portfolio kunnen gevaloriseerd worden in functie van levenslang leren.

3 Arteveldehogeschool (verpleegkunde): ABSTRACT POSTER VLOR – Erasmus+-project curriculum design

Hoe komt het dat we enerzijds allemaal van overtuigd zijn dat 21st century skills in ons curriculum belangrijk zijn om afgestudeerden af te leveren voor een onvoorspelbare toekomst en dat we anderzijds vaak blijven vrezen dat we hen niet genoeg kennis kunnen meegeven om start-klaare professionals te zijn? Hoe beslissen we welke handvaten studenten nodig hebben en hoe implementeren we dat in de praktijk in ons curriculum? We nemen je vanuit de Arteveldehogeschool, opleiding Bachelor in de Verpleegkunde, met onze poster mee door het proces van de totstandkoming van een duurzaam, toekomstgericht curriculum om start-klaare verpleegkundigen klaar te stomen. Hierbij zetten we in op een student-gecentreerd curriculum, waarbij zelfregulatie, authentieke taken, ervaringsgericht leren, 'blended' leren, het integratief toetsen van leerdoelen en leerresultaten ons fundament vormen. Onze visie sluit aan bij het skilled and critical companionship (Titchen, 2000) dat als leerlijn de rode draad vormt doorheen ons curriculum. Om onze studenten toekomstgericht voor te bereiden op tendensen in de zorg en de maatschappij integreren we hefbomen zoals kennisopbouw, flexibiliteit, digitale vaardigheden, informatie zoeken en beoordelen, informatiemanagement, kritisch denken, leiderschap en samenwerken – de 21st century skills (Roblin & Voogt, 2010) – in ons curriculum en vertalen we deze in onze opleiding in zes leerlijnen waarbij we de verpleegkundige zien als wereldburger; digitale verpleegkundige; creatieve, ondernemende en innovatieve verpleegkundige; speurende, onderzoekende verpleegkundige; duurzame verpleegkundige en een verpleegkundige als coach en leider. Onze 7 leerlijnen vormen dan ook samen cruciale hefbomen voor de verpleegkundige van de toekomst.

4 Erasmushogeschool Brussel: instellingsbrede initiatief met betrekking tot curriculumdesign in functie van internationale competenties

In 2017 besloot de Erasmushogeschool Brussel in haar nieuw strategisch plan om sterker in te zetten op de internationale competenties van zijn studenten. Benchmarks met betrekking tot studentenmobiliteit dreigen internationalisering echter ten onrechte te herleiden tot het opdrijven van het aandeel uitgaande studenten. Een internationaal perspectief op het vakgebied ontwikkelen en de taalvaardigheid van alle studenten versterken, vereist een integratie van de internationale dimensie in de leeruitkomsten en het curriculum. We dienen ervoor te zorgen dat studenten via internationale activiteiten binnen het curriculum een set van competenties aanscherpen die wezenlijk zijn voor het functioneren van burgers en professionals van de 21ste eeuw.

Onder begeleiding van een externe expert en het IO, werd in september 2017 een pilootproject opgestart waarbij zes opleidingen uit diverse studiegebieden een traject doorlopen, volgens de techniek van de reverse engineering. Het doel van het traject is het doelgericht integreren van de internationale en interculturele dimensie in het formele en informele curriculum van alle studenten binnen de lokale leeromgeving. Het traject omvat meerdere stappen (volgens het 'imagination'-model van Betty Leask): internationaliseren van de leerresultaten, het vertalen van die leerresultaten op het niveau van opleidingsonderdelen, het ontwikkelen van internationale activiteiten en tot slot het toetsen van de internationale competenties.

5 Hogeschool Gent: Curriculumdesign aan de HoGent: een leerresultaatgerichte en duurzame aanpak

Curriculumdesign aan de HoGent werd in 2017 vernieuwd door de onderwijsraad vanuit de directie Onderwijs. Opleidingen aan de HoGent kiezen voor een leerresultaatgerichte en authentieke aanpak om een vlotte transfer van het geleerde naar de beroepspraktijk te garanderen (Van Merriënboer & Kirschner, 2013; Van Petegem et al., 2015; Dochy, 2015). Leerresultaten worden binnen de HoGent niet aanzien als losse eenheden die afzonderlijk aangeleerd moeten worden. De opleiding werkt daardoor aan leerresultaten en niet aan thema's of louter één aspect van een leerresultaat. Ze worden geïntegreerd aangeboden in met authentieke leerlijnen, nl. leerresultaatlijnen (Van Petegem et al., 2015). Elke leerresultaatslijn vertrekt vanuit een volledig, maar wel vereenvoudigd, beeld van de realiteit (Van Merriënboer & Kirschner, 2013) vertaald in de leerresultaten. De leerresultaatlijnen bouwen de betrokken leerresultaten gradueel op via een stijging in gedragsniveaus en de daarbij horende werkvormen en evaluatievormen binnen de opleidingsonderdelen. Opleidingsonderdelen worden volledig ten dienste van de leerresultaten en de leerresultaatlijn ingericht.

Op deze manier zorgt de HoGent voor duurzame en leerresultaatgerichte curricula waarin internationalisering, innovatie, burgerschap, ... een plaats vinden.

De HoGent stelt voor om haar onderwijskundige aanpak in curriculumdesign te presenteren via een poster.

6 Howest: Curriculum design lerarenopleiding howest: focus op stapsgewijze opbouw van zelfregulatie naar zelfsturing bij leerkrachten kleuter- en lager onderwijs in opleiding

De leerkrachten die wij vandaag afleveren zullen met grote waarschijnlijkheid niet in dezelfde context aan de slag gaan waartoe wij hen opgeleid hebben. Aangezien de houdbaarheidsdatum van kennis en vaardigheden daardoor eerder beperkt is geworden, bestaat er een consensus dat leren een levenslang proces is. Het is in deze context van uiterst belang dat leerkrachten in opleiding leren hoe te leren (Drucker, 2005). Dit vereist het uitwerken van een duurzaam curriculum waarbij uitdrukkelijk en formeel aandacht wordt gegeven aan het toeleiden van studenten naar het “zelfsturend zijn”.

Verder bouwend op het gegeven dat zelfsturing niet zelf, automatisch tot stand komt wel doelgericht aangestuurd moet worden (Luke, 2015) kiest de howest lerarenopleiding kleuter- en lager onderwijs voor een stapsgewijze opbouw van zelfregulatie (Bolks, 2013) naar zelfsturing. Met oog op het aansturen op zelfsturing wijzen we op het belang van doordachte acties die expliciet en niet vrijblijvend opgenomen zijn in het curriculum (Vanrobaeys, 2017). Dit vertaalt zich in een curriculumdesign waarin expliciet aandacht wordt gegeven aan:

- 1 relatie, autonomie en competentie (Deci & Ryan, 2000) en de daartoe benodigde kennis- en vaardigheden;
 - 2 de evoluerende rol van de docent als trekker van het leerproces naar coach van het leer- en ontwikkelingsproces;
 - 3 een blended learning curriculumopbouw waar het aandeel van de contacturen gaandeweg afneemt of bewust anders ingevuld wordt;
 - 4 het implementeren van een ‘white space’ waarbij het inspelen op maatschappelijke evoluties mogelijk wordt.
- Bolks, T., (2013). Zelfsturend leren en studeren. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
 - Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11, 227-268.
 - Drucker, P. (2005). Quotes knowledge. Geraadpleegd op 01-03-2017, bekomen via https://www.brainyquote.com/authors/peter_drucker.
 - Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, 68-78.
 - Van Camp, T. & Vloerberghs, L. & Tijtgaat, P. (e.a.). (2015). Krachtig leren, cognitief neurowetenschappelijk benaderd. Leuven: Acco.
 - Vanrobaeys, K. (2017). Zelfsturing, welke vlag dekt welke lading?. Webinar, onderwijskundige seminars Associatie Universiteit Gent.

7 Karel de Grote Hogeschool: Werken met ervaringsdeskundigen in een professionele Bacheloropleiding

Op de Karel de Grote Hogeschool werd met de steun van het Innovatiefonds een experiment opgezet om te werken met ervaringsdeskundigen in de armoede in de basisopleidingen van sociaal werk en orthopedagogie. Docenten engageerden zich om een volledige cursus in tandem met een ervaringsdeskundige te verzorgen vanuit de overtuiging dat de ontwikkeling van een

meer diepgaande, voortgezette dialoog zorgt voor meer begrip en inzicht in het cliëntperspectief en voor de ontwikkeling van een respectvolle, positieve basishouding. Twee opleidingsonderdelen werden uitgekozen: het trainingsvak 'gespreksvoering/hulpverlening' voor groepen van 18 studenten in sociaal werk en het integraal vak 'gezinsgericht werken', verzorgd in groepen van 32 2de jaarstudenten voor ortho. Het project werd mee ondersteund door Bind-Kracht, een samenwerkingsverband van lectoren, mensen in armoede en onderzoekers. Verschillende Bind-Krachttrainers en -coaches (ervaringsdeskundigen) met jarenlange ervaring in het verzorgen van vormingsprogramma's voor professionele hulpverleners, participeerden aan het experiment. Via een webenquête bij studenten, focusgroepen met studenten en interviews met betrokken docenten en ervaringsdeskundigen werd dit project zeer gunstig geëvalueerd. Ondertussen is deze didactische methode verankerd in de opleidingen sociaal werk en ortho en experimenteren we in gezondheidszorg en de lerarenopleiding. In totaal werden 22 docenten, 12 ervaringsdeskundigen en 1500 studenten betrokken tijdens de 5 academiejaren dat dit project loopt.

Ondertussen kreeg het project de prijs voor excellent onderwijs 'Frank Swaelen' van de Hogeschool en de opleidingen sociaal werk en ortho engageerden zich op het project te verankeren in hun onderwijs. In gezondheidszorg en lerarenopleiding worden momenteel nieuwe experimenten opgestart. Via een ESF-project hopen we deze didactische werkvorm ook ingang te doen vinden op Vlaamse Hogescholen en presenteren we ons model op het internationale forum.

8 KU Leuven: Curriculumdesign@KU Leuven: veel uitdagingen, één geïntegreerd beleidsplan

Het curriculum wordt aan KU Leuven vormgegeven via een wisselwerking tussen de Permanente Onderwijscommissie, die in opdracht van de faculteit verantwoordelijk is voor een opleiding, en het universiteitsbrede beleid, dat een kader aanbiedt waarbinnen opleidingen en faculteiten hun onderwijs ontwikkelen. Die dynamiek van 'inspiratie' en 'verankering' leidt ook in het curriculumdesign tot synergieën. Curriculumontwikkeling wordt zo gedreven vanuit de kern van het onderwijsgebeuren en kadert binnen een geïntegreerd beleidsplan. Concreet bevat het beleidsplan vijf grote langetermijnprojecten@KU Leuven: stuk voor stuk transversaal en met een impact op meerdere beleidsdomeinen.

- Via Future Oriented Education zet KU Leuven in op een meer toekomstgericht onderwijsmodel, met als middel en hefboom een nieuwe academische kalender.
- Going Digital speelt in op de mogelijkheden van educatieve technologie om collaboratief leren en multicampusonderwijs te faciliteren en zo het internationaal bereik verder te verruimen.
- Met Sustainability wordt gekozen voor een duurzame bedrijfsvoering en engageert KU Leuven zich in onderzoek en onderwijs voor de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen.
- Het uitwerken van een interdisciplinaire dialoog in onderwijs, onderzoek en maatschappelijk engagement staat centraal in het project Transdisciplinarity.
- Truly International streeft naar een verdere versterking van KU Leuven als een internationale universiteit.

Universiteitsbreed zijn er verschillende initiatieven ([service-learning](#), [Lcie](#), [Netwerk Duurzaam Onderwijs](#) ...) die opleidingen inspireren om studenten te confronteren met de complexiteit van

de samenleving door duurzaamheid, diversiteit, internationalisering en globalisering in de ruime onderwijscontext te integreren. De disciplinaire vorming krijgt zo door de verankering in de maatschappelijke context een bijkomende dimensie. We streven ernaar studenten tijdens hun opleiding te laten groeien tot geëngageerde actoren met een maatschappijgerichte verantwoordelijkheidszin en met oprechte bezieling voor hun beroepenveld. Het eigenaarschap van die vertaling in het curriculum ligt bij de opleidingen, wat resulteert in tal van opleidingsinitiatieven: [Master of Digital Humanities](#), [Academics for Development](#), [PIP](#), [honoursprogramma's](#) ...

9 Odisee Brussel: Odisee short mobility in teacher training

Odisee wil een internationale leer-, onderzoeks- en leefomgeving creëren, waarin alle studenten (gelijke) kansen krijgen om zich te ontwikkelen tot internationaal competente werknemers en burgers.

Zich ontwikkelen tot internationaal competente werknemers en burgers is in de professionele opleidingen van Odisee haalbaar voor alle studenten:

- 1 via internationalisation at home (I@H) tijdens de reguliere opleiding in Vlaanderen;
- 2 via deelname aan één van de zes in het studieprogramma opgenomen mobiliteitsopties.

Internationalisation at home (I@H)

I@H richt zich op internationaliseringsactiviteiten zonder uitgaande mobiliteit. Om de internationale ervaring at home door te trekken naar alle studenten, wordt het best gefocust op initiatieven die verankerd zijn in het curriculum. Dit kan gaan om kleinschalige initiatieven zoals het gebruik maken van internationale literatuur in bestaande cursussen. Maar dit kan ook grootschaligere proporties aannemen: een volledig opleidingsonderdeel dat wordt gewijd aan internationalisering.

Zowel @home als abroad moeten Odisee-studenten de mogelijkheid krijgen om te werken aan persoonlijke groei, het verbeteren van de interculturele en taalkundige competenties, en zich te kunnen inzetten als actieve burgers.

Mobiliteitsopties (internationalisation abroad)

Om een eenduidige communicatie over mobiliteitsopties te kunnen voeren zijn in alle opleidingsprogramma's van de professionele bachelors mobiliteitsopties (Mobility windows) geïntegreerd met dezelfde benaming, nl:

- Optie 1 = Stagemobiliteit in Europa
- Optie 2 = Stagemobiliteit buiten Europa
- Optie 3 = Studiemobiliteit in Europa of buiten Europa
- Optie 4 = Engelstalig programma van de opleiding
- Optie 5 = Korte mobiliteit
- Optie 6 = Intercommunautaire mobiliteit

We streven ernaar dat alle opleidingen zoveel mogelijk opties aanbieden. Niet alle opleidingen bieden elke optie aan.

10 PXL: Integrale ontwikkeling van een leerlijn internationaal en intercultureel handelen aan hogeschool PXL

In lijn met het beleid dat het PXL-onderwijs verankerd is in een netwerk en een internationale focus heeft, leiden we onze studenten op tot professionals met internationale en interculturele competenties.

Dit kadert binnen het beleidsplan van Hogeschool PXL waarin we kiezen voor authentiek, studentgecentreerd onderwijs dat studenten maximale ontwikkelingskansen biedt. Het authentiek onderwijs beperkt zich niet tot onderwijs in de eigen regio. Onze studenten zijn immers 'global citizens', mensen die vanuit meerdere perspectieven kritisch naar vraagstukken uit de samenleving kijken.

Hogeschool PXL ontwikkelde een tool voor het ontwerp van een leerlijn 'internationaal en intercultureel handelen': het internationaal en intercultureel competentiekader (IIC-kader). De tool ondersteunt opleidingsteams bij de selectie van relevante internationale en interculturele competenties en koppelt de competenties aan alle internationale en interculturele onderwijsleeractiviteiten in de opleiding. PXL-opleidingen die hiermee aan de slag gaan kunnen aan de hand van de tool op een transparante manier korte en lange mobiliteiten inventariseren, international classrooms zichtbaar maken en aangeven welke onderwijsleeractiviteiten bijdragen tot de graduele ontwikkeling van internationale en interculturele competenties.

Het kader omvat een definitie van acht internationale en interculturele competenties. Bij de definiëring werd rekening gehouden met verschillende bestaande (inter)nationale competentiekaders. Bovendien rijkt de tool een aantal didactische aanknopingspunten aan waarmee opleidingen hun leerlijn 'internationaal en intercultureel handelen' kunnen vormgeven en optimaliseren.

Tijdens de postersessie wordt het IIC-kader gepresenteerd. Aan de hand van een aantal concrete voorbeelden vanuit de opleidingen wordt duidelijk gemaakt op welke manier opleidingsteams internationale en interculturele competenties koppelen aan de opleidingsspecifieke leerresultaten, de wijze waarop internationale en interculturele onderwijsleeractiviteiten in kaart worden gebracht en hoe dit totaaloverzicht wordt gehanteerd voor de optimalisatie van de leerlijn. Tot slot wordt gepresenteerd op welke wijze Hogeschool PXL haar beleid inzake internationale en interculturele competenties opvolgt en hoe ze ondersteunt bij de uitwisseling van good practices over disciplines heen.

11 Thomas More: Zorg over de grenzen – Internationalisering voor elke student vanaf de start

Sinds academiejaar 2016-2017 wordt in de opleidingen vroedkunde en verpleegkunde in de Thomas More hogeschool, campus Lier een vernieuwde leerlijn internationalisering uitgestippeld.

Vanuit weloverwogen doelstellingen maakten de studenten van het eerste jaar kennis met diversiteit, zorg en zorgopleiding over de grenzen heen. Met lef, focus en de nodige voorzichtigheid nam de opleiding deze sprong in het duister. Nu blikt de opleiding terug op een zeer geslaagde start. Docenten en vooral studenten zijn enthousiast. Dat geeft vertrouwen in de verdere uitbouw en ontwikkeling van de leerlijn internationalisering kreeg een serieuze boost.

Dit voorbeeld geeft een concreet beeld over hoe een opleiding vanuit beleidsdoelstellingen de vertaling maakte naar een praktisch plan van aanpak vanaf het eerste jaar.

12 UCLL: Enhancing the international competences of biomedical student through an European exchange project

The industrial and academic field of biomedical sciences is a fast changing sector with rapidly evolving applied technologies. Biomedical professionals are expected to immediately be productive, to work independently and be capable of problem solving. This sector is more and more active in an international context. Laboratory staff are expected to communicate in English and to work in international teams.

The overall objective of the present project is to adapt and enhance the teacher's capacity to use innovative educational methods, with an emphasis on real life phenomena, team work and communication, and to create an exchange programme.

The proposed innovative educational method is an international 'living lab' for students following a professional bachelor in Biomedical Laboratory Sciences. Students will work together on a project in mixed international groups. This project was developed by three higher educational institutions that already had a pilot experience with an international student exchange: the University Colleges Leuven-Limburg (Belgium), the University College Absalon (Denmark) and Hanze University of Applied Sciences (The Netherlands). The main learning outcomes were that (i) students were able to effectively communicate in English and operate in a constructive, respectful way as an active and focused member of a project group, (ii) students reflected on their own performances, determining their own learning needs and translating them into autonomous initiatives to professionalize themselves permanently in an evolving (inter)national context, and (iii) students manifested an open mind and respect for the fellow international students by participating in a range of social and cultural activities.

13 UCLL: De leraar als wereldburger': wie, wat, hoe?

Wanneer leerlingen geacht worden wereldburgers te zijn, is het noodzakelijk dat ook leerkrachten opgeleid worden tot wereldburgers. Om hieraan tegemoet te komen hebben de lerarenopleidingen Bachelor Secundair Onderwijs van UC Leuven Limburg een leerlijn 'Wereldburgerschap' ontwikkeld die vanaf het academiejaar 2018-2019 in voege treedt. In deze leerlijn tracht UCLL als UNESCO-school in te spelen op deze maatschappelijke vraag alsook op de nood om het curriculum te internationaliseren.

Deze leerlijn werd ontwikkeld in het kader van de PWO 'GLOBAL CITIZENSHIP EDUCATION, VERANKERING VAN WERELDBURGERSCHAP IN EEN HERVORMD SECUNDAIR ONDERWIJS EN AAN EEN VERNIEUWDE LERARENOPLEIDING.' (2017-2019) De PWO hanteert een participatieve

onderzoeksmethode. Via deskresearch en Professionele Leergemeenschappen in twee lerarenopleidingen BASO en acht secundaire scholen ontwikkelt de PWO aangepaste lesmaterialen en leerlijnen die het mogelijk maken om transformatief te werken aan wereldburgerschapcompetenties.

In deze posterpresentatie zullen de praktijkonderzoekers het collaboratief ontwikkelproces in twee lerarenopleidingen toelichten en ontwikkelde materialen met de deelnemers bespreken. Daarbij zal ingegaan worden op: de vraag hoe kunnen lerarenopleidingen BASO werken aan interculturaliteit en wereldburgerschap?

- Welke doelstellingen staan voorop?
- Welke leerinhouden zijn relevant?
- Welke werkvormen hanteren we best om transformatief werken te aan deze internationale competenties?
- Hoe evalueren we deze competenties?

Daarbij komt aan bod hoe de twee lerarenopleidingen secundair onderwijs van UC Leuven-Limburg een leerlijn wereldburgerschap op een participatief-onderzoekende manier hebben uitgewerkt. De gekozen doelstellingen, leerinhouden, werkvormen en evaluatie worden grondig toegelicht. Bovendien hopen we tot een expertisedeling te komen, waarbij deelnemers hun ervaringen kunnen uitwisselen

- Biesta, Gert (2010). Good education in an age of measurement: Ethics, politics, democracy. Boulder, CO: Paradigm Publishers.
- Moyson, H. (2016). Groot onderzoek naar Burgerschapseducatie in het onderwijs. Zwakke resultaten weinig nut? <http://hansmoyson.info/2015/09/15/groot-onderzoek-naar-burgerschapseducatie-in-het-onderwijs-zwakke-resultaten-weinig-nut>.
- Nussbaum, M. (2010). Not For Profit: Why Democracy Needs the Humanities. Princeton: PUP.
- Peschar, J., Hooghoff, H., Dijkstra, A.B. & Ten Dam, G. (red.) (2010). Scholen voor burgerschap. Naar een kennisbasis voor burgerschapsonderwijs. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Riemen, R. (2010) De adel van de geest, een vergeten ideaal. Atlas.
- Toots, A., S. De Groof, D. Kavadias (2012) New Citizens for Globalized Societies? Citizenship education
- Avermaet, P. & S. Sierens (2010). Diversiteit is de norm. Er mee leren omgaan uitdaging. Een referentiekader voor omgaan met diversiteit in onderwijs. Handboek beleidsvoerend vermogen . Doelgerichte visie, afl. 4, 1-48.
- Vanheeswijck, G. (2008). Tolerantie en actief pluralisme: De afgewezen erfenis van More, Erasmus en Gillis. Kapellen: Pelckmans.
- Verhaeghe, Paul (2012) . Identiteit. Amsterdam: De Bezige Bij.
- Wildemeersch, D., Vandenabeele, J. (2010). Issues of Citizenship. Coming-into-presence and preserving the difference. International Journal of Lifelong Education, 29 (4), 487-502.

14 UCLL BAKO Brabant: Leraars BEWEGEN met hun HELE ZIJN. Het curriculum UCLL (BAKO Brabant) UITGEDAAGD

‘Leraars bewegen met hun hele zijn’ uit de UCLL visie ‘Moving Minds’ vormt het uitgangspunt.

‘Leraar zijn is meer dan een beroep; het is een identiteit. Ze zetten hun hele persoonlijkheid in om anderen tot leren te brengen. Leraars maken ten volle deel uit van de samenleving. Ze nemen het engagement op om mee te zorgen voor een duurzame en rechtvaardige samenleving. Als wereldburgers zijn ze zich bewust van wat dit betekent voor het onderwijs. Vanuit hun idealisme werken ze actief mee aan een betere wereld’

In het concrete curriculum vertaalt zich dat in een leerlijn diversiteit en wereldburgerschap. Deze werd ontwikkeld vanuit onze expertise als team binnen de onderzoeksprojecten ‘Kleine kinderen, grote kansen’ www.grotekansen.be en ‘t school is van iedereen’ <http://tschoolisvaniedereen.weebly.com>

In opleidingsfase 1 starten studenten in het OPO ‘Leven in Diversiteit’. Drie lectoren coachen het leerproces multidisciplinair. Uitgangspunt van dit OPO zijn de SDG's (Sustainable Development Goals). Studenten onderzoeken in kleine groep een goal naar keuze en tonen hun engagement aan via acties. De klemtoon ligt op identiteit en omgaan met vooroordelen, armoede zien en diversiteit positief benaderen, armoede (her)kennen en het eigen perspectief leren verbreden, maatschappelijke verantwoordelijkheid zien en ernaar handelen.

In opleidingsfase 2 verbinden ze hun brede kijk uit OF1 aan het werken met kinderen in het OPO ‘Leren in diversiteit’. Centrale doelen zijn: ‘Kinderen begeleiden tot kwaliteitsvolle interacties en diversiteit integreren in het totale ontwikkelingsproces’, ‘erkennen en waarderen van meertaligheid’. Dit OPO wordt begeleid door twee lectoren én een ervaringsdeskundige in de kansarmoede.

In opleidingsfase 3 verdiepen de studenten zich verder via een interdisciplinair keuzeOPO ‘Anders kijken naar kansarmoede’ én via de Bachelorproof Zoom IN: thinking global als voorwaarde voor de klaspraktijk.

15 UGent: De competentiebenadering als hefboom bij curriculumdesign binnen de UGent

Binnen de UGent is de eigen competentiebenadering van groot belang bij het ontwerpen van nieuwe curricula en het actueel houden van bestaande programma's.

In 2005 werd binnen de UGent een competentiemodel ontwikkeld in overeenstemming met de decretale eisen. Het model bestaat uit zes competentiegebieden met bijhorende competenties en voorbeelden om competenties vorm te geven. Het wordt door opleidingen gebruikt om de beoogde opleidingsspecifieke leerresultaten (OLR, aan de UGent opleidingscompetenties genoemd) helder te formuleren. Het model ondersteunt hierin zowel het scherpstellen van de eigenheid van de opleiding alsook het duidelijk bepalen van het beoogde niveau. Daarnaast formuleren lesgevers ook competenties op niveau van elk opleidingsonderdeel.

In de Gentse competentiebenadering staat het principe van constructive alignment (Biggs e.a.) centraal. Eenvoudig geformuleerd stelt dit principe dat werk- en evaluatievormen gekozen worden in functie van de beoogde doelen. Voor de UGent betekent dit o.a. dat competenties meegenomen worden in de criteria voor leerlijnen in een programma en dat het competentiegericht gebruik van geschikte werkvormen en methodieken ondersteund wordt via diverse professionaliseringsinitiatieven voor lesgevers. Daarnaast maken enkele concrete competentiegerichtoetsprincipes deel uit van het toetsbeleid aan de UGent.

Aan het informaticabeheersysteem van de UGent werden in 2015 aanpassingen gedaan zodat lesgevers hun bijdrage aan de opleidingscompetenties eenvoudig kunnen beheren. Dit resulteert in competentiematrices die jaarlijks besproken worden op de opleidingscommissies. Zo kunnen opleidingen constructive alignment makkelijker vormgeven of verbeteren waar nodig en hebben ze steeds zicht op de manier waarop keuzes over de beoogde doelen ook effectief gepaste ingang vinden in de onderwijspraktijk.

16 Universiteit Antwerpen: Duurzame ontwikkeling in de opleiding Meertalige Professionele Communicatie (MPC)

Duurzame ontwikkeling is één van de strategische beleidsthema's van de UAntwerpen. Dit thema wordt door de opleidingen op verschillende wijze vertaald en opgenomen binnen de curricula. De opleiding MPC vertaalt duurzame ontwikkeling als een transversaal thema en tracht op deze wijze duurzaamheid te integreren in het gehele curriculum.

Duurzaamheidsvraagstukken worden interdisciplinair aangepakt en lenen zich dan ook voor de multidisciplinaire MPC-opleiding met een heterogene instroom. Via het geïntegreerd project 'Duurzaam communiceren over duurzaam ondernemen' wil de opleiding MPC haar studenten een fundamentele attitude van levenslang leren bijbrengen ten opzichte van duurzaamheidsvraagstukken. Het opleidingsbrede duurzaamheidsproject bestaat uit een "reizende" casus die geïntegreerd wordt in een aantal opleidingsonderdelen, bestaande uit praktijkgerichte opdrachten enerzijds en een meer theoretisch kader over duurzaamheid in het algemeen anderzijds. Via een aantal open, probleemgestuurde werkvormen en evaluatievormen die kaderen in dit project wil MPC duurzaamheid koppelen aan een essentieel onderdeel van de opleiding, met name communicatie die als een constant (kritisch) aandachtspunt in het duurzaamheidsproces kan worden ingevuld. Deze doelstelling werd in de kerncompetenties van de opleiding opgenomen.

Docenten van MPC raakten beter vertrouwd met de complexiteit van duurzaamheid in zijn verschillende vormen door de concrete aanpak en gesprekken met de experts in de aanloopfase van dit geïntegreerd project. De structurele integratie van het duurzaamheidsproject in het curriculum is in principe afgerond, maar MPC ziet wel nog een aantal uitdagingen zoals onder andere aandacht voor change management vanuit een positieve mindset en het blijvend informeren en motiveren van docenten alsook het gemotiveerd houden van studenten.

17 Universiteit Hasselt: Sterke afgestudeerden vormen door opleidingsprogramma's die academische én employability skills integreren

Het onderwijs aan de UHasselt kenmerkt zich door een sterke focus op employability skills. Deze focus op employability skills is gestuurd vanuit de ambitie om studenten vlot inzetbaar te maken in een continu veranderende maatschappij en arbeidsmarkt. Kennis is essentieel, maar op zich ontoereikend in een voortdurend veranderend werkveld dat nieuwe skills veronderstelt bij afgestudeerden of professionals. Generieke vaardigheden zijn eveneens cruciaal.

Vanuit deze optiek integreert de UHasselt (sedert 2016) 5 employability skills in alle opleidingen. Deze zijn: 1. Zelfsturend denken en handelen, 2. Multidisciplinair samenwerken, 3. Communiceren en presenteren, 4. Stakeholder awareness en 5. Ethisch denken en handelen. Het betreft een verwevenheid van academische én professionele competenties die levenslang kunnen worden ingezet. Het aanreiken van employability skills – naast de klassieke, meer academische skills – draagt bij tot een snellere en meer flexibele inzetbaarheid van professionals. De studenten worden nog sterker voorbereid op de toekomstige regionale en internationale uitdagingen.

Het unieke van deze onderwijsinnovatie situeert zich in het instellingsbreed kader in combinatie met een bottom-up implementatie met aandacht voor de eigenheid van iedere opleiding en discipline.

18 VIVES: Connected Curricula @ VIVES

VIVES wil studenten voorbereiden op de beroepen en de samenleving van vandaag en morgen. Dit betekent dat een up-to-date opleiding permanent moet kunnen inspelen op de steeds complexer wordende eisen en uitdagingen van de maatschappij en het werkveld. Dit vergt niet enkel aanpassingen in de leerinhoud maar ook organisatorische veranderingen om ruimte te bieden voor individuele leerprocessen, werkplekleren, internationalisering, samenwerkingsverbanden met werkveld, interdisciplinariteit ...

Het curriculum als organisatorische hoeksteen van een opleiding is hierbij cruciaal. Vandaar dat we binnen VIVES willen toewerken naar 'connected curricula'. Hierbij staat de idee centraal dat voor de uitwerking van een krachtige leeromgeving een doordacht curriculum noodzakelijk is, met de nodige aandacht voor onderlinge connecties tussen de belangrijke actoren en aspecten uit het (hoger) onderwijs. We denken hierbij aan de studenten, docenten, maar ook aan de (onderzoeks) disciplines, het werkveld, de maatschappij, etc. Opleidingen kunnen hun curriculum vanuit dit principe (her)ontwerpen met daarbij de nodige ruimte voor een leerdoelgerichte inzet van technologie.

Het idee van een connected curriculum wil opleidingen en studiegebieden uitnodigen om connecties op te zoeken met bijvoorbeeld:

- internationale partners;
- andere opleidingen in VIVES;
- expertisecentra van VIVES;
- het werkveld en bedrijven;

- de maatschappij;
- kennis die overal en altijd beschikbaar is;
- het informeel leren van studenten;

om zo maximaal de competenties van de 21e eeuw te kunnen realiseren. Curricula moeten een aantal van die connecties incorporeren of in een open ruimte mogelijk maken. Een aantal concrete voorbeelden zullen worden voorgesteld.

19 VUB: UNIVER.CITY

‘De stad is en maakt de toekomst’ vormt één van de krachtlijnen in het nieuwe VUB-beleidsplan. De VUB wil haar onderwijsaanbod nog beter afgestemd krijgen op de opportuniteiten, uitdagingen en noden van haar metropolitaanse thuisstad. Eén van de initiatieven die hiertoe genomen worden, is het project UNIVER.CITY.

UNIVER.CITY wil een universiteitsbreed Community Service Learning opleidingsaanbod tot ontwikkeling brengen aan de VUB. Een projectoproep nodigt opleidingsverantwoordelijken en docenten uit om in te stappen in een leergemeenschap, waarin mogelijkheden en eigenschappen van Service Learning worden verkend, vragen en ervaringen worden uitgewisseld en afgetoetst aan onderzoeksgegevens en voorbeelden van goede praktijk. Vragen met betrekking tot de plaats van Service Learning binnen het curriculum en de impact van community service op betrokken studenten en maatschappelijke actoren staan centraal.

De VUB wil haar studenten opleiden tot geëngageerde wereldburgers en kundig-creatieve professionals voorzien van de nodige competenties om te functioneren binnen en bij te dragen aan de complexe 21ste-eeuwse samenleving. Sociale bewogenheid, vrije oordeels-vorming, kritisch-democratische vorming en verantwoordelijkheidszin maken de kern uit van de VUB-onderwijsvisie. Community Service Learning vormt een concreet vehikel om deze pijlers in praktijk te brengen en Brussel als wereldstad is de uitgelezen uitvalsbasis.

UNIVER.CITY wil grootstedelijke partnerschappen en contexten introduceren in het VUB-curriculum als bouwstenen voor maatschappelijk relevant en toekomstbestendig onderwijs. Ook wil het project Service Learning inbedden in het VUB-onderwijsaanbod om onze wetenschappelijke expertise meer actief ten dienste te stellen van Brusselse organisaties en belanghebbenden en een concrete bijdrage te leveren aan wetenschappelijk ondersteunde duurzame maatschappelijke vooruitgang in onze hoofdstad.